

УДК 338.43:355.4:631.559(477):614.7

JEL G24, O31

DOI 10.32782/2786-765X/2024-5-3

Вдовенко Н.М.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2562-4373>

Яцун А.Г.

доктор філософії, завідувач навчально-наукової
лабораторії «AGMEMOD» кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6864-7036>

НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ ТА РОЗРОБЛЕННЯ НОВІТНІХ РІШЕНЬ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДЛЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

У статті розкривається проблематика відновлення економічної рівноваги в повоєнний період для України. Визначено основні аспекти публічного управління галузі геліцекультури та вплив її розвитку на економіку країни в повоєнний час. Проведено дослідження функціонування ринку продукції равликівництва в Україні та проаналізовано вплив галузі геліцекультури на сталий розвиток із застосуванням принципів циркулярної економіки. Доведено, що галузь геліцекультури має вплив на медичний простір та сприяє поліпшенню процесу реабілітації військовослужбовців та повоєнній відбудові України. Розраховано кількість равликівних ферм, що функціонують в Україні, яка на період 2022 року становила 205 господарств. Визначено шляхи державної підтримки для розвитку галузі геліцекультури та її впливу на емоційне відновлення учасників бойових дій. Розкрито основні аспекти впливу розвитку ринку продукції равликівництва на економіку країни та моральне здоров'я населення у повоєнному відновленні, зокрема бійців Збройних сил України.

Ключові слова: регулювання, публічне управління, реабілітація військовослужбовців, равликівництво, Збройні сили України, єдиний медичний простір охорони здоров'я, циркулярна економіка.

Постановка проблеми. На даний час в Україні існує ряд проблем, які пов'язані з воєнним станом: економічна нестабільність, масова міграція, моральна втома мирного населення та військовослужбовців тощо. Умови такої нестабільності створюють масове безробіття, позбавлення населення житла та травмування бійців Збройних сил України та інших бойових структур. Тому в даному випадку важливо створити підходи до поступового, але стабільного повоєнного відновлення держави, зокрема з метою реабілітації учасників бойових дій та нормалізації їх морального стану задля повернення до мирного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі дослідження встановлено, що Валерій Л., досліджуючи питання морального здоров'я в умовах воєнного стану, доходить висновків, що активна участь Збройних сил України підсилює їхню бойову ефективність та збільшує престиж країни на міжнародній арені [3]. Проте ця служба не без ризиків: українські військовослужбовці зазнають

втрат, потрапляють у небезпечні для життя ситуації та отримують поранення, які можуть призвести до змін у їхньому фізичному й психічному стані. Досвід показує, що після подібних стресових ситуацій багато військових починають відчувати психологічні проблеми та зіткнення з недосконалістю у поверненні до цивільного життя. Це вимагає активного пошуку ефективних методів соціально-психологічної підтримки та реабілітації для військовослужбовців, щоб забезпечити їх успішне включення у мирне суспільство. У розвинених країнах світу в аспекті публічного управління набуває значущого значення реалізація основних функцій держави зокрема в питаннях економічної підтримки, доводять В.П. Якобчук, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук [4]. Це проявляється у впливі громадськості на ухвалення державних рішень з метою забезпечення ефективного функціонування ринкової економіки. Взаємовплив публічного сектору на державне регулювання економіки, що охоплює різноманітні форми і методи цілеспрямованого впливу державних

органів на розвиток економічної системи з метою стабілізації та пристосування до мінливих умов, є необхідним компонентом багатьох сучасних економічних стратегій у західних країнах. За словами Ткачука В.А. та Негоди Ю.А. [5] у період воєнного стану та зміцнення децентралізації влади, особливо важливим є стимулювання аграрного підприємництва на віддалених та малозабезпечених територіях. У цьому контексті, ведення равликівництва в останні роки виявилось одним з найбільш перспективних напрямків у галузі тваринництва в Україні. Це сприяє зростанню обсягів виробництва та експорту продукції, що спрямована на зовнішні ринки. Після подолання кризи Україна стане перед викликом відродження продовольчої безпеки, зазначено в Абетці фермерства для ветеранів війни Романом Корінцем та Людмилою Гончаренко [1]. З наявним досвідом та ресурсами ветерани матимуть унікальну можливість активно долучитися до цього процесу та взяти на себе відповідальність за цей напрямок. У стратегії розвитку військової медицини передбачено, що головна мета медичного забезпечення полягатиме в збереженні життя та покращенні і психологічного здоров'я військовослужбовців. Важливим аспектом буде лікування та реабілітація військовослужбовців після поранень, травм і хвороб з метою повернення їх до повноцінного мирного життя, зазначають В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський, С.О. Петрук, О.В. Жаховська [6]. Водночас О. Корнелюк в дослідженні щодо імплементації циркулярних проєктів для відновлення економіки України підкреслює важливість досвіду участі у міжнародних проєктах, що може стати важливим додатковим ресурсом для українських виробників, які відновлюють економіку, постраждалу під час воєнного стану [7]. Впровадження циркулярних проєктів відповідає меті сталого розвитку, яка набула важливості для сучасного світу, і може сприяти зменшенню кількості відходів та більш ефективному використанню ресурсів у нашій економіці.

Мета статті. Запропонувати новітні рішення щодо регулювання розвитку циркулярної економіки в сільському господарстві для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України, проаналізувати внутрішній стан ринку продукції равликівництва та дослідити вплив галузі геліцекультури на сталий розвиток а контексті єдиного медичного простору адаптації військовослужбовців під час повоєнного відновлення країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриття теми виживання людства

завжди викликало жвавий інтерес серед науковців, адже воно є важливим аспектом розвитку цивілізації. Одним з ключових питань дослідження є забезпечення людства поживними речовинами, необхідними для його існування. Ця проблематика належить до широкого спектру наукових досліджень, які охоплюють вирощування їстівних рослин, організацію полювання та збирання природних ресурсів. У цьому контексті особливу увагу заслуговує вивчення ролі равликівництва як потенційного джерела харчових ресурсів. Ще в епоху стародавнього Риму люди почали коштувати наземних молюсків, оцінюючи корисність даного виду м'яса. З часом галузь геліцекультури почала розвиватись та дійшла до наших часів. Провідними країнами з вирощування та споживання м'яса равликів виявляються Франція, Італія, Іспанія, Румунія, Мороко, Литва. Для України дана галузь відносно нова. Перші ферми стали відкриватись у 2014 р. і наразі функціонує понад двохсот равликівних ферм. Хоча в нашій країні попит на даний вид молюсків тільки зростає, але українські равлики справили справжній фурор на міжнародному ринку [5], оскільки саме в Україні вони мають приємний смак і високу якість. Наразі українські суб'єкти господарювання активно розвиваються і виробляють достатню для експорту кількість продукції равликівництва (рис. 1). В період з 2018 р. по 2021 р. виробництво зросло майже на 900 тонн, що підтверджує активний розвиток галузі геліцекультури в Україні.

Хоча до 2021 р. обсяги виробництва значно зросли, але вже від 2022 р. і до нинішнього часу дещо знизилась. Це обумовлено введенням воєнного стану на території нашої країни. Дані умови несуть собою певні ризики для галузі геліцекультури, оскільки значно підвищився рівень міграції населення, існує постійний ризик знищення господарств, склалися певні труднощі із транспортуванням сировини та готової продукції тощо. Хоча і існує ряд проблем, що впливають на розвиток даної галузі, але при цьому виробництво не зупинилось і постійно відбувається запуск нових ферм малого або середнього обсягу виробництва. На даний час обсяги реалізації приблизно відповідає показникам 2022 р. Основна частина продукції равликівництва направлена на експорт, але і на внутрішньому ринку користується попитом (рис. 2). Тому зазвичай при фермах відкриваються ресторани, де люди мають змогу відразу спробувати равликів у різних варіаціях. Але при цьому продукція равликівництва з'являється в магазинах супермаркетів, на просторах

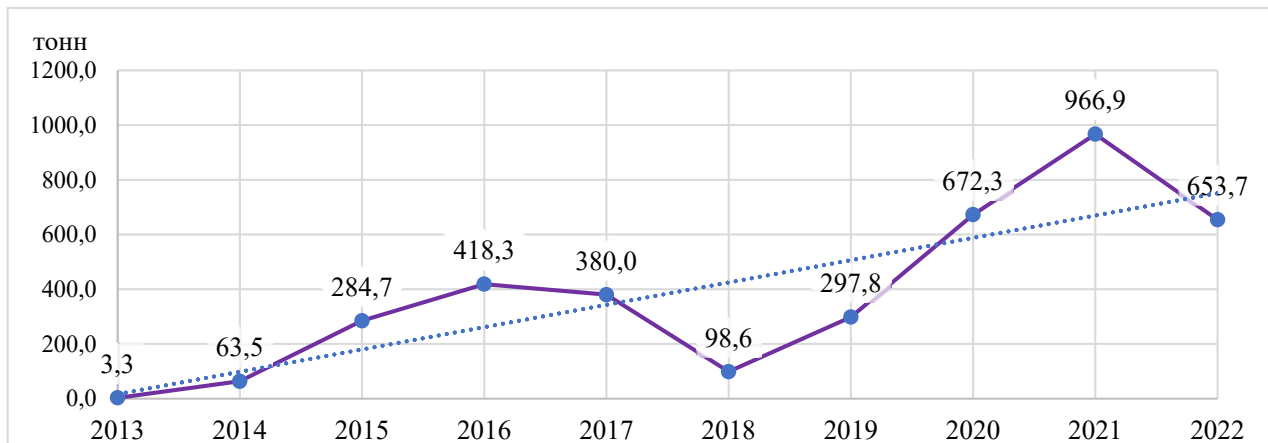

Рис. 1. Динаміка обсягу виробництва продукції равликівництва в Україні за період з 2013 р. по 2022 р.

Джерело: розробка автора

Рис. 2. Динаміка обсягів реалізації продукції равликівництва в Україні за період з 2013 р. по 2022 р., тонн

Джерело: розробка автора

інтернету та в готельно-ресторанному бізнесі. Хоча населення нашої країни поки сприймає цих наземних молюсків досі специфічно, але згодом, за прогнозами науковців, попит на них значно зросте і становитиме близько 67%.

Аналізуючи кількість равликових ферм в період з 2014 р. по 2022 р., ми визначили стрімке збільшення їх кількості починаючи із 2019 р. Саме в період з 2017 р. по 2020 р. ферма Махі Snail, що займається не тільки вирощуванням равликів, а і навчанням технологій равликівництва та допомогою із запуском нових ферм. Вони навчили більше двохсот суб'єктів господарювання як вести даний бізнес та надали свою практичну допомогу в перші роки функціонування нових ферм. В Україні існує багато курсів із вивчення

галузі геліцекультури, зокрема і Асоціація равлиководів України. Окрім передачі власних вмінь початківцям в равликовому бізнесі, вони займаються комунікацією між різними суб'єктами господарювання, для збору даних статистики, що допомагає приватним власникам господарств зрозуміти тенденції розвитку та швидше реагувати на зовнішні зміни. Також дана Асоціація допомагає суб'єктам господарювання збільшити обсяг виробленої продукції шляхом об'єднання готового товару для експорту, оскільки потужностей малих господарств недостатньо для експорту в країни ЄС, з якими співпраціє Україна. На давний час на території нашої країни функціонує близько 200 равликових ферм, але точної їх кількості не зареєстровано.

Від початку введення воєнного стану їх кількість постійно змінюється, оскільки в найбільш небезпечних для існування областях ферми закриваються, а при цьому на більш захищених територіях запускають виробництво. Тому на період 2024 р. їх кількість приблизно дорівнює показнику 2022 р. (рис. 3).

Публічне управління є необхідним елементом сучасного соціуму та керівництва, яке формує принципи, за якими органи влади регулюють взаємовідносини в суспільстві, виконують свої функції та вирішують проблеми громадян [4]. Поняття «публічне управління» охоплює процес створення, впровадження та оцінки політик, програм та сервісів, спрямованих на задоволення потреб суспільства та забезпечення ефективності державного устрою. Хоча сфера публічного управління включає різноманітні галузі діяльності, її головною метою є забезпечення загального блага та задоволення потреб суспільства. Саме для галузі геліцекультури управління різних сфер діяльності має велике значення. Регулювання ринку продукції равликівництва може відбуватись як на законодавчому полі, так і завдяки державній підтримці малого бізнесу. Надання різних субсидій, грантів та іншого фінансового стимулювання, давало б змогу розширювати даний бізнес, впроваджувати нові технологічні розробки та забезпечувати екологічне сільське господарство. Події останніх років показали наскільки важливо для людей мати власну справу, яка не потребує великих початкових вкладень. Державна підтримка сприятиме розвитку суб'єктів господарювання, а як наслідок розвитку економіки. Не тільки з виплати податків держава отримує прибуток, а й із створення нових

робочих місць, що зменшило б рівень безробітних і збільшило платоспроможність населення. В умовах воєнного стану Україна має вже зараз подбати про відновлення економіки, створення нових можливостей для населення, оскільки багато людей втратило домівки, доходи, здоров'я тощо. Одним із таких напрямків може стати равликівництво. Для розведення наземних моллюсків перш за все потрібна земля сільського типу, яких в Україні налічується 70%. На даний час в селах багато домівок пусті, як і територія навколо них. За державної підтримки можна відбудувувати хати та заселяти людьми, які опинились в складному положенні. Або надавати їх військовим, що постраждали на службі у Збройних силах України. Такий підхід дасть не тільки можливість ветеранам почати нову прибуткову справу, а і відновити психологічний стан, знаходячись на свіжому повітрі і вирощуючи продукцію, яка не потребує великих фізичних навантажень.

Окрім прибутковості, галузь геліцекультури має особливості, які на відміну від багатьох інших галузей не шкодять зовнішньому середовищу. Аналізуючи технології вирощування равликів, зазначимо, що дані моллюски вживають лише натуральні корми, які не мають шкідливих наслідків для ґрунту і самого м'яса. Щодо відходів життєдіяльності, то вони не мають ніякого впливу на екологію та не потребують окремих зусиль на їх очищення. Натомість ми отримуємо органічну продукцію, а відходи у вигляді внутрішніх органів та панцирів перероблюються у корми для тварин. Таке виробництво відповідає принципам функціонування циркулярної економіки [7].

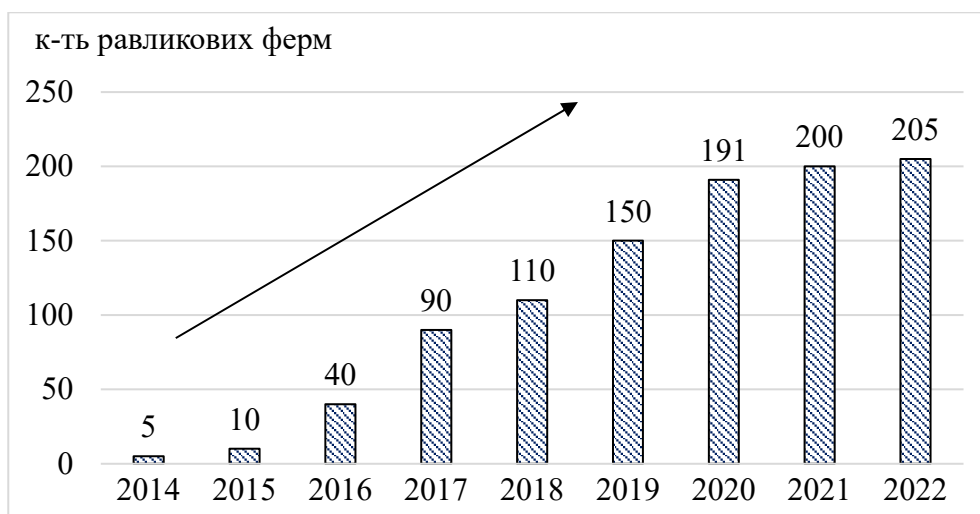

Рис. 3. Кількість равликових ферм України в період з 2014 р. по 2022 р.

Джерело: розробка автора

В рамках циркулярної економіки, равликівництво може відігравати вагомий роль у забезпеченні сталого використання ресурсів та зменшенні виробничих відходів. Ця галузь господарства має потенціал стати ключовим компонентом екологічно орієнтованої системи господарювання. По-перше, равлики можуть бути використані для біорециклінгу, тобто перетворення органічних відходів, таких як залишки їжі та рослинний матеріал, в корисний компост. Цей процес сприяє зменшенню кількості забруднюючих речовин та створенню поживного ґрунту для рослинного вирощування. Другим важливим аспектом є використання равликів як джерела білка та інших поживних речовин. Їх можна використовувати для харчування тварин або людей, що допомагає зменшити потребу у більш ресурсомістких продуктах, таких як м'ясо тварин чи риба. Крім того, равлики можуть бути вирощені на органічних відходах. Це дозволяє ефективно використовувати наявні ресурси та стимулює замкнутість циклу використання ресурсів. Застосування равликів у сільському господарстві може зменшити необхідність використання хімічних добрив та пестицидів, тим самим знижуючи негативний вплив на довкілля. Усі ці аспекти підкреслюють значення галузі геліцекультури у контексті циркулярної економіки та сталого розвитку, що сприяє збереженню ресурсів та мінімізації шкідливого впливу на довкілля. Під час вивчення проблем циркулярної економіки та її впливу на сталість використання ресурсів та зменшення відходів, важливо дослідити новаторські методи оптимізації використання ресурсів у різних сферах господарювання. Одним із таких напрямків може бути медицина, де спостерігається тенденція до збереження ресурсів та удосконалення процесів. Медичний простір охоплює різноманітні заклади та форми допомоги [6]. Впровадження концепцій циркулярної економіки у медичній сфері може мати значні переваги. Наприклад, застосування екологічно чистих матеріалів у лікарнях, впровадження ефективних систем управління відходами, а також раціональне використання ресурсів у процесі медичного обслуговування можуть сприяти зменшенню відходів та покращенню якості надання послуг. До прикладу використання муцину в лікарських засобах сприятиме збільшенню відсотка натуральних компонентів у складі активних речовин. У всьому світі давно використовують слиз равликів у фармакології, що може стати для нас гарним прикладом переробки продукції равликівництва. Особливо це важливо для військових, які можуть використовувати дані

препарати для загоєння поранень легкого ступеня. Муцин має гарні відновлювальні властивості, оскільки сам равлик виробляє його у великих кількостях з ціллю самозахисту та лікування. Тому для України розвиток галузі геліцекультури це не просто спосіб отримання прибутку та збільшення рівня платоспроможності населення, а і спосіб отримання екологічного компонента для лікування людей, зокрема і військових. Але на цьому користь равликів не закінчується.

Наземні молюски дуже специфічні тварини, які відчують настрій людей, що займаються їх вирощуванням. За дослідженнями європейських вчених, на активність розмноження та темпи росту впливає родинний склад суб'єктів господарювання. Вони відчують настрій людей і краще розвиваються в родинному колі, тобто в умовах вирощування повною родиною. При такій чутливості равлики здатні не тільки переймати настрій людини, а і позитивно впливати на внутрішній емоційний стан фермера. В умовах державної підтримки для відновлення військовослужбовців у повоєнному середовищі, необхідно надавати допомогу для запуску равликових ферм. До прикладу військовий ЗСУ, після закінчення воєнного стану отримав великі психічні пошкодження, що в наші часи розповсюджена проблема. Він попадає під програму реабілітації військовослужбовців і отримує в розпорядження дім в селі із достатньою територією для запуску ферми та фінансуванням. Людина знаходиться на відкритому повітрі цілодобово і знаходиться в постійному оточенні равликів, поступово займається їх добробутом, знаходиться в постійному контакті з водою в літній період, що позитивно впливає на нервову систему. Кожен равлик на емоційному рівні стає маленькою дитиною, що потребує ласки, догляду та уваги. Навіть просто спостерігати за пересуванням цих молюсків довгий час являється свого роду медитаційною практикою, що занурює в спокійну атмосферу та надихає. Тому така обстановка має властивість реабілітації військовослужбовців у повоєнний час. Особливо ефективна така практика буде в оточенні родини і дітей. З часом ферма буде розвиватись, що приведе до збільшення її території та нових можливостей. В результаті держава отримує платоспроможну людину з діючим бізнесом та здоровим психічним станом, життєдіяльність якого постійно сприятиме розвитку економіки [3].

Після закінчення воєнного стану Україна матиме можливість залучити велику кількість людей із бойовим досвідом у цивільний сектор, які готові зробити свій внесок

у розвиток економіки країни. Згідно з офіційною статистикою, до початку активних бойових дій в Україні налічувалося майже 1 млн ветеранів та ветеранок [1]. Чимало з них вже здобули досвід у сфері підприємництва, або мають намір розпочати власну справу. Серед галузей, які є пріоритетними для них, можна виділити інформаційні технології та телекомунікації, сільське господарство, транспортну інфраструктуру, оптову та роздрібну торгівлю, сферу розваг та відпочинку, а також переробну промисловість. Наприклад, багато ветеранів вже успішно реалізували свої бізнес-проекти у сільському господарстві, від вирощування продуктів до їх подальшої переробки. За попередніми оцінками, після завершення конфлікту кількість учасників бойових дій може перевищити 3 млн осіб, що складе близько 10% від загальної чисельності населення України. Таким чином, кількість ветеранів-підприємців в країні значно збільшиться, що відкриє нові можливості для економічного розвитку. Однією з найбільш поширених форм підприємницької діяльності у сільському господарстві є фермерські господарства, які складають 67% у структурі суб'єктів господарювання агропромислового комплексу. Із збільшенням кількості равликів ферм, збільшується й експортний потенціал країни.

Зазвичай Україна експортує м'ясо равликів, але при цьому на продаж іде і ікра равликів. За останні роки суб'єкти господарювання стали розвивати технології добування та переробки муцину, тому почали експортувати і його (рис. 4). З урахуванням запропонованих раніше принципів циркулярної економіки збільшиться обсяг переробки муцину та його експорту (рис. 5).

Наведені дані показують як із часом відбудеться розвиток равликівництва в Україні і це

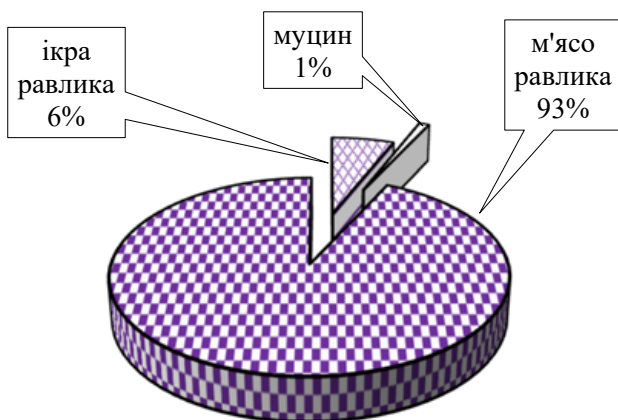

Рис. 4. Експорт продукції равликівництва за видами, 2023 р., %

Джерело: розробка автора

означає, що галузь геліцекультури має велике значення для нашої економіки. Але регулювання даним ринком потребує певних змін та доповнень, оскільки для такої специфічної галузі потрібні і адаптовані інструменти регулювання.

Висновки. Ми маємо всі підстави зробити висновок, що на сьогоднішній день, створення та втілення всіх можливостей для учасників бойових дій, незалежно від статі, являється пріоритетним завданням для керуючих органів, для їх успішної реалізації підприємницьких здібностей, зокрема у сільському господарстві. Достатнє фінансування вплине на розвиток галузі геліцекультури, зокрема отримання ветеранами стартового капіталу та надання незаселених сільських територій під реалізацію. Разом з цим зросте платоспроможність населення, що сприятиме відновленню економіки країни. За державної підтримки кількість наявних функціонуючих ферм значно зросте і на відміну від 2024 р., коли кількість равликів ферм налічувала близько 200, з урахуванням відсотку вільної території сільського типу та ветеранів, які потребують реабілітації, кількість ферм збільшиться мінімум вдвічі. Відповідно збільшиться і експортний потенціал, що впливатиме на економічну ситуацію в Україні. Разом з цим дана стратегія дотримується принципам сталого розвитку та циркулярній економіці, що підвищує конкурентоспроможність української продукції равликівництва на світовій арені. Також державна підтримка в напрямку стимулювання відкриття нових равликів ферм грає значну роль в реабілітації військових Збройних сил України у повоєнний період. Таким чином розвиток галузі геліцекультури дає Україні багато нових можливостей в економічному плані, екологічному та психологічному.

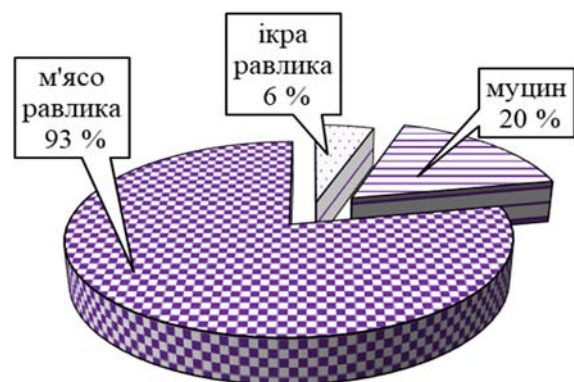

Рис. 5. Прогноз експорту продукції равликівництва за видами до 2030 р., %

Бібліографічний список

1. Корінець Р., Гончаренко Л. Абетка фермерства для ветеранів війни. Німецько-український агрополітичний діалог. Київ, 2023. С. 5.
2. Гаряча агрополітика. URL: <https://agropolit.com>
3. Лесков В.О. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів. Дисертація. Хмельницький, 2018. С. 1–8.
4. Якобчук В.П., Ходаківський Є.І., Литвинчук І.Л. Роль публічного управління у формуванні нової моделі державного регулювання економіки. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. С. 2–3.
5. Ткачук В.А., Негода Ю.В. Державне регулювання ринку продукції равликівництва: інституційні передумови, глобальні виклики та пріоритети удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 57.
6. Жаховський В.О., Лівінський В.Г., Петрук С.О., Жаховська О.В. Функціонально-організаційна модель медичного забезпечення сил оборони на засадах єдиного медичного простору. *Ukrainian Journal of Military Medicine*. 2022. No. 3.3. С. 35–47.
7. Корнелюк О. Досвід імплементації циркулярних проєктів для відновлення економіки України. І міжнародна благодійна науково-практична конференція: збірник тез доповідей. Луцьк, 2022. С. 37–42.

References

1. Korynets R., Honcharenko L. (2023) Farming alphabet for war veterans. German-Ukrainian agropolitical dialogue. Kyiv. P. 5.
2. Hot agricultural policy. Available at: <https://gropolit.com>
3. Leskov V. O. (2018) Socio-psychological rehabilitation of servicemen from areas of military conflicts. dissertation. Khmelnytskyi. P. 1–8.
4. Yakobchuk V. P., Khodakivskiy E. I., Lytvynchuk I. L. (2017) The role of public administration in the formation of a new state model of economic regulation. *Effective Economy*, no. 1, pp. 2–3.
5. Tkachuk V. A., Negoda Yu. V. (2023) State regulation of the snail farming products market: institutional prerequisites, global challenges and priorities for improvement. *Economy and society*, no. 57.
6. Zhakhovskiy V. O., Livinskyi V. G., Petruk S. O., Zhakhovska O. V. (2022) Functional and organizational model of medical support of the defense force on the basis of a single medical space. *Ukrainian military medical journal*, no. 3.3, pp. 35–47.
7. Kornelyuk O. (2022) Experience in the implementation of circular projects to restore the economy of Ukraine. I international charitable scientific and practical conference: a collection of theses of reports. Lutsk. P. 37–42.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2024

Nataliia Vdovenko

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Global Economy,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2562-4373>

Anastasiya Yatsun

Doctor of Philosophy, the Head of the Educational and Research Laboratory «AGMEMOD»
at the Department of Global Economics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6864-7036>

**SCIENTIFIC SUBSTANTIATION AND FORMULATION
OF MODERN SOLUTIONS FOR REGULATING THE
DEVELOPMENT OF THE CIRCULAR ECONOMY IN AGRICULTURE
FOR THE REHABILITATION OF MILITARY PERSONNEL
AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE**

The article addresses the issue of restoring economic equilibrium in the post-war period for Ukraine. The main aspects of public administration in the heliculture sector are identified, along with its impact on the country's economy in the post-war era. A study of the functioning of the snail farming product market in Ukraine has been conducted, and the sector's impact on sustainable development using circular economy principles has been analyzed. It has been proven that heliculture influences the medical field and contributes to the improvement of the rehabilitation

process for servicemen and post-war reconstruction in Ukraine. The number of snail farms operating in Ukraine has been calculated, amounting to 205 farms as of 2022. Ways of state support for the development of the heliculture sector and its impact on the emotional recovery of combatants are determined. The main aspects of the influence of the snail farming product market development on the country's economy and the moral health of the population in post-war recovery, particularly of the Ukrainian Armed Forces soldiers, are disclosed. **Objective.** Analysis of the latest research. A scientific approach has been employed to explore methods of post-war rehabilitation for military personnel. The field of heliculture has been described in the context of circular economy principles. **Methods.** Analyzing the internal state of the snail farming product market. Investigate the influence of the heliculture industry on sustainable development and the creation of a unified medical space for the rehabilitation of military personnel during post-war recovery of the country. **Results.** The article analyzes the impact of the heliculture industry on the post-war recovery of Ukraine's economy within the framework of sustainable development and in adherence to the principles of circular economy. The main methods of rehabilitation for Ukrainian Armed Forces soldiers are identified through the development of the snail farming product market. **Scientific novelty.** In the conditions of martial law, Ukraine faces a range of problems that require careful analysis and determination of strategies to address these issues. In this context, it is necessary to create favorable conditions not only for the recovery of the state's economy but also for the rehabilitation of military personnel in the post-war period. Therefore, questions regarding the development of strategies for physical and moral rehabilitation of Ukrainian Armed Forces soldiers are currently being prioritized to stabilize the functioning of the economy. **Practical significance.** During the post-war recovery period, it is necessary for the state to orient itself within the current economic landscape by carefully analyzing all sectors of the economy, including the agricultural products market. The development of the heliculture industry and its state support will contribute to the goals of moral rehabilitation of the population, including the Armed Forces of Ukraine soldiers. Such an approach will not only help strengthen the emotional well-being of veterans but also provide an advantage over other countries in the world in the development of the snail farming product market.

Keywords: regulation, public administration, rehabilitation of servicemen, heliculture, Armed Forces of Ukraine, unified healthcare space, circular economy.